

O'zbekiston Respublikasi
Sog'likni saqlash
vazirligi

Sil haqida nimalarni bilish kerak?

Umumiy aholi uchun
axborot materiallari

Minnatdorchilik bildirish

Ushbu materialni chop ettirish OITS, sil va bezgakka qarshi kurash bo'yicha Global Fond tomonidan moliyalashtirilgan TB-REP loyihasi doirasida taqdim etilgan grand asosida hamda PAS Markazi asosiy restipient sifatida amalga oshirishi bilan imkoniyatli b o'ldi. Mazkur nashrda ifoda etilgan muallif (mualliflar) ning fikrlari GF, Asosiy retsipient va TB-REP loyihasining boshqa hamkorlari fikrlari bilan mos kelmasligi mumkin.

Ushbu hujjatni ishlab chiqishda “INTILISH” NNT RATM xodimlari Nikitina T.S., Subotin D.Yu., Abu Shixada Yu.O. tomonidan texnik yordam ko'rsatildi.

Ushbu hujjatni ishlab chiqishda, uning yaratilishining har xil bosqichlarida quyidagilar ishtirok etdilar: RIFPIATM direktori Parpieva N.N., Sog'liqni Saqlash Vazirligining DPTYoBB bosh mutaxassisi Axmadjonov A.K., sil, OITS, sariq kasal bo'yicha birlashtirilgan dasturning milliy mutaxassislari Gadoev J. va Ibatov X.B., RIFPIATMning davolash qismi bo'yicha bosh shifokori o'rinbosari Belotserkovets V.G., Toshkent SHSQD bosh shifokori Kalandarova L.N., “Project HOPE NT – The People to People Health Foundation, Inc.” Filiali tomonidan amalga oshiriluvchi O'zbekistondagi sil bilan kurashish bo'yicha USAID dasturi xodimlari Volik V., Chichinadze D., Kurbanova R., Ulmasova D., O'zbekiston Ayollar qo'mitasi raising o'rinbosari Nurmatova Sh.O.

Sil bu nima?

Sil – bu sil bakteriyalarini organizmga kirib borishi bilan rivojlanuvchi yuqumli kasallik. Bunda kasallik bilan shikastlanuvchi asosiy organ – o'pka. Kamdan-kam hollarda miya va uning qobig'i sili, suyaklar, buyraklar, jinsiy a'zolar, ko'z, ichak va boshqa organlarning sili bo'lishi mumkin.

Sil qanday yo'l bilan yuqadi?

Sil tayoqchasi bemor insonning yo'talganida, aksirganida va suhbatlashganida havo-tomchi yo'li bilan yuqadi. Nafaqat yo'tal, balg'am, hatto chang ham xavfli. Quyosh nuri tushmaydigan nam joylarda sil qo'zg'atuvchisi oylab yashashi mumkin.

Sil nasldan naslga o'tmaydi.

Yuqish qanday amalga oshadi?

Sil bilan har qanday yoshda zararlanish mumkin, ammo bu ayniqsa yosh bolalar va organizmi kuchsizlangan katta yoshdagi insonlar uchun xavfli. Agar yon-atrofdagi zararlangan inson bo'lsa, kasallanish xavfi yuqoriroq bo'ladi, ayniqsa uzoq vaqt davomida yopiq yoki yomon shamollatiluvchi xonalarda bo'lsa.

Agar inson sog'lom, me'yordagi yashash sharoitlarida hayot kechirsa, yaxshi ovqatlansa – sil bilan kasallanish xavfi sezilarli darajada kamayadi.

Kasallik qanday rivojlanadi?

O'pka to'qimasi sil bakteriyalarining ko'payishi uchun qulay muhitdir. Sil bakteriyalari o'pkalarga tushganda ko'payishni boshlaydi va yallig'lanish

paydo bo'ladi. O'pkalarda do'ngliklar paydo bo'lib, ularning emirilishi sodir bo'ladi va tarkibidagilar nafas olish yo'llariga tushib qoladi. Shu tarzda o'z tarkibida sil bakteriyalariga ega balg'am paydo bo'ladi va shu bilan yuqtirish va atrofdagi insonlarning kasallanish manbai bo'lib qoladi.

Sil - sekin-asta rivojlanuvchi va uzoq vaqt davom etuvchi kasallik. Biroq, o'tkir va tez rivojlanuvchi shakllari ham bo'lishi mumkin.

Erta aniqlanib, o'z vaqtida va to'g'ri davolanganda – kasallikning oqibati doimo ijobiy bo'ladi.

Silning alomatlari qanday?

Silning asosiy alomatlari quyidagilar bo'ladi:

- 2 va undan ortiq hafta davomida yo'tal;
  - ko'krak qafasidagi og'riqlar;
  - balg'am ajralib chiqishi;
  - tana haroratining davriy oshishi;
  - tungi terlash;
  - umumiy lohaslik va holsizlik;
  - vazn yo'qotilishi;
  - ishtaha pasayishi yoki yo'qolishi;
  - qon tufdash.

Agar siz o'zingizda ushbu alomatlarni aniqlasangiz, zudlik bilan o'zingizning hududiy shifokoringizga murojaat qiling! U sizga zarur bo'lgan tekshiruvlarni tayinlaydi!

Sil qanchalik xavfli?

Sil qo'zg'atuvchilari juda o'zgaruvchan va dori-darmonlarga turg'unlikka tez ega bo'ladilar, ularni nafaqat dori vositalari bilan yo'q qilish, balki

aniqlash ham murakkab bo'ladi. Noto'g'ri davolash, davolashdagi uzilishlar, surunkali sil tayoqchalarini ajratuvchi bemorlar bilan doimiy aloqada bo'lishlik va boshqa sabablar natijasida sil (silga qarshi dori vositalarining ta'siriga turg'unlik) davolanishi juda qiyin bo'lgan surunkali shaklga o'tishi mumkin.

Sil qanday aniqlanadi?

Silning eng ishonchli va oson bo'lgan tekshirish usuli, sil bakteriyalari mavjudligiga balg'amning mikroskopik tekshirish usuli hisoblanadi, u uning tarkibida sil bakteriyalari mavjudligini aniqlash imkonini beradi.

Ushbu tekshiruv uchun tibbiy xodimlar nazorati ostida balg'amning ertalabki miqdori yig'iladi. Odatda balg'amning ikki miqdori tekshiruvdan o'tkaziladi.

Silni aniqlashni rentgenologik usullari - ko'krak qafasi flyuorografiyasi va rentgenografiyasi .

Silni o'z vaqtida tashxislash muvaffaqiyatli davolanish garovidir!

Silni qanday davolasa bo'ladi?

Silning davosi bor! Sildan tuzalib ketish uchun bemorlarga quyidagilar zarur:

- Shifokorga o'z vaqtida murojaat qilish.
- Shifokor nazorati ostida davolash kursini to'liq o'tish.
- Shifokor tomonidan tayinlangan silga qarshi dori vositalarini qabul qilish va davolanishda uzilishlarga yo'l qo'ymaslik.
- Shifokorning barcha ko'rsatmalarini o'z vaqtida bajarish, chunki davolashning

natijasi shunga bog'liq.

- O'zini-o'zi davolash bilan shug'ullanib bo'lmaydi!

Silni davolashning sharoitlari

Bemorning umumiy holatiga, o'pkadagi jarayonning tarqalganligiga va kasallikning og'irligiga bog'liq holda, silni davolash ambulator yoki statsionar sharoitida bo'lishi mumkin.

Ambulator davolash uyda o'tkazilishi yoki bemorlarning o'zlari davolash muassasasiga kelib davolanishlari mumkin.

Statsionar davolash bemorni shifoxonaga joylashtirish bilan amalga oshiriladi.

Bemorlar uchun silni ambulator davolashning afzalliklari

O'zbekistonda silni ambulator davolash bo'yicha mavjud bo'lgan tajribasiga asosan quyidagi xulosalar qilingan:

- Ambulator sharoitda davolashni boshlagan silning turg'un shakliga ega bo'lgan bemorlarning davolash natijalari, shifoxonaga joylashtirilgan bemorlarning davolash natijalari bilan o'xshashdir.
- Ambulator davolanayotgan bemorlarda dori vositalariga nojo'ya ta'sirlari shifoxonaga yotqizilganlarga qaraganda kamroq aniqlanadi. Shuni ta'kidlash joizki, statsionar bosqichdagi nojo'ya ta'sirlarning paydo bo'lishida bemorga ko'rsatiluvchi xizmatlarning sifati, bepul laborator xizmatlar va tor mutaxassis-shifokorlarning maslahatlari kabi ham yuqori.
- Bemorlarni ambulator sharoitda davolash bemorlar uchun ancha qulay.
- Ambulator sharoitda davolanish statsionarga qaraganda arzonroq.

Sil bilan kasallangan bemorlarni uyda davolashda nimalar zarur?

Davolashning erta bosqichlarida sil bilan kasallangan bemorlarni ambulator sharoitda davolash imkoniyatlarini ta'minlashning quyidagi bir qator ob'ektiv omillari mavjud:

- Silni davolashga yuqori e'tibor berilganlik.
- Alohida xonaning mavjud bo'lishi.
- Ushbu yon-atrofdagi 18 yoshga to'lmagan bolalarning, homilador ayollarning va katta yoshdagi(nuroniylarning) bo'lmashligi.
- Infeksiyon nazorat choralariga xonada rioya etilishi.
- Bemorni parvarish qilayotgan shaxsning mavjudligi.
- Bemorni uyda davolash uchun silga qarshi dori vositalarini muntazam, uzluksiz keltirilishi.
- Uchastka shifokori tomonidan bemorni bir oyda 2 martadan kam bo'lmagan, ftiziatr tomonidan esa bir oyda 1 marotabadan kam bo'lmagan doimiy ko'rigi va maslahatlari.
- Bemorda sil bakteriyalari ajralib chiqish davrida tibbiyot/parvarishlovchi xodimlarida respiratorning mavjudligi, uning to'g'ri ishlatilishi va bemorning o'zi ham niqobchadan foydalanishi zarur.

Sil profilaktikasi

Agar organizmning himoya kuchlarini susaytiruvchi omillarni chetlab o'tilsa: ovqatlanish, mehnat, dam olish tartibiga rioya qilinsa, ko'proq toza havoda bo'lib, chekmaslik, alkogolga ruju qo'ymaslik, xonadagi tozalikni saqlab, shaxsiy idishlardan, gigiena vositalaridan foydalanilsa, o'zingizni va atrofdagilarni sil bilan zararlantirishdan himoyalashingiz mumkin. Oilada sil bilan kasallanganlar aniqlanganda sinchkovlik bilan shifokorning tavsiyalariga rioya qilish lozim.

**Respublika ixtisoslashtirilgan ftiziatriya va pulmonologiya
ilmiy- amaliy tibbiyot markazi**

Toshkent sh., Shayxontohur tumani, Alimova ko'chasi, 1. Indeks: 100086

Telefon: +998 (71) 278-04-70 / +998 (71) 278-15-28,

Faks: +998 (71) 278-04-70

Muharrir: D.Sagatova

Kompyuterda tayyorlovchi: MCHJ «PREMIER PRINT»

Nashriyot licenziyasi AI № 263 31.12.2014

Bosishga ruxsat etildi 00.00.2018 й. Bichimi 60x90 1/16

«Calibri» garniturasida. Ofset usulida bosildi.

Bosma tabog'i 1,75.

Adadi 500 nusxa

«BAKTRIA PRESS» MCHJ Nashriyot uyi

100000, Toshkent, Buyuk Ipak Yo'li mavzesi, 15-25

Tel.: +998 (71) 233-23-84

MCHJ «PREMIER PRINT» bosmaxonasida chop etildi

UO'K 616-002.5

KBK 55.4

Sil haqida nimalarni bilish kerak?

Umumiy aholi uchun

axborot materiallari

Toshkent: Baktريا press, 2018. - 6 b.

ISBN 978-9943-5092-9-0

© RIFPIATM, 2018

© Baktريا press, 2018